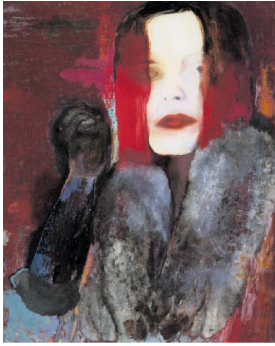

'Een bedrijfscollectie is niet van deze tijd'

De kunstcollectie van ABN Amro, die nu is ondergebracht in een nieuwe stichting, werd voor een groot deel aangekocht door Deborah Wolf. De toekomst van deze collectie is onzeker.

DIRK LIMBURG

Marlene Dumas: 'The Girlfriend', 1986, olie op doek, 200 x 160 cm. foto uit de ABN Amro-catalogus 'Een collectie'

Ik heb voor de bank echt mooie dingen gekocht. Het was een droombaan, ik had er een heerlijke tijd." Deborah Wolf was tot haar pensioen in 2003 meer dan twintig jaar verantwoordelijk voor de kunstcollectie van ABN Amro. Die verzameling van zestien duizend werken geeft een goed overzicht van de Nederlandse kunst sinds 1945. Er zijn een paar honderd topstukken bij, die van museale kwaliteit zijn.

Een groot deel van de kunstcollectie is nu opgeslagen in de voormalige chocoladeafabriek van Van Houten. Ook de 35 werken die de afgelopen maanden te zien waren op een tentoonstelling in het Amerikaanse Grand Rapids, keren na dit weekend terug naar dit depot. Die expositie was een plan uit de tijd dat ABN Amro nog een sterke positie had in de regio rond de Grote Meren. Maar het Amerikaanse dochterbedrijf La Salle is verkocht en de rest van de bank is overgenomen en in drieën gesplitst. Daarmee is het bestaansrecht van de collectie eigenlijk verdwenen, vindt Deborah Wolf.

In Grand Rapids zag zij het geheel lege en verlaten kantoor van ABN Amro. De kunstwerken uit de bankcollectie die in het Art Museum werden geëxposeerd, zoals het schilderij *The Girlfriend* van Marlene Dumas, maar ook werken van onder anderen Armando, Michael Raedeker, Daan van Golden, Jan Dibbets, Robert Zandvliet en Karel Appel, keren nu terug in een verweerde collectie. Wie de eigenaar is en wat er met de kunst gaat gebeuren, is op dit moment nog onduidelijk (zie kader).

"Ik ben mee gegroeid met de ABN Amro", zegt Deborah Wolf (Kansas City, Missouri, 1938). "Ik was betrokken bij de inrichting van veel kantoren. Maar het is nu een heel andere bank." Ze begrijpt dat de nieuwe eigenaren anders tegen de collectie aankijken. "Als je mijn huis koop neem je de kunst aan de muur er ook niet bij." Daarom zou ze het niet erg vinden als de kern van de collectie werd geschonken aan bijvoorbeeld het Stedelijk Museum. Een schilderij als *The Girlfriend* van Marlene Dumas, een troost portret van een roodharige jonge vrouw in contrast met felge lippen, zal daar met als Dumas' laatste naakte kunstenaar zeer welkom zijn. En dat geldt bijvoorbeeld ook voor het kuipvormige muurbord van Anish Kapoor en voor tientallen andere werken. "Maar voor een groot deel van de collectie zullen de musea geen interesse hebben."

Toen Deborah Wolf in 1980 op het kunstdepot van de Amro ging werken was de bank bezig alle kantoren te verbouwen en werd overal een nieuwe huisstijl van Wim Crooel ingevoerd. Voor die tijd was elk kantoor door een andere architect ingericht en hingen overal mooi ingelijste reproducties aan de muur. Maar had het bij moeten blijven, vindt Wolf nu. "Alleen voor de belangrijkste kantoren had goede kunst gekocht moeten worden."

Maar de voorzitter van de raad van bestuur van Amro, Jan Roelof van den Brink, zelf een verdienstelijk aquarellist, had midden jaren ze-

ventig besloten dat alle kantoren echte kunst nodig hadden. De eerste aankopen deed hij zelf: twee mooie interieurs van de schilder Kees Verwey, van wie hij nog les had gehad. Van den Brink stelde vervolgens een paar kunstenaars aan die met een jaarbudget van 1 miljoen gulden van 1977 tot 1979 links en rechts de Nederlandse galeries afstruinden op zoek naar werk van levende Nederlandse kunstenaars en ook van buitenlanders die in ons land werkten. Ze kochten vooral grafiek, want er was veel kunst nodig voor de honderden kantoren in het land.

"Toen ik in 1980 aantrad, hadden we al drieduizend bladen grafiek." Wolf was dat jaar gestopt met haar galerie Balans aan de Leidsegracht in Amsterdam. Ze ging zestien uur per week aan de slag als depotbeheerder in de kelder van een Amro-pand in de Gouden Bocht van de Amsterdamse Herengracht. Bijna dagelijks kwam er nieuwe grafiek binnen en die moest worden beschreven, gefotografeerd, ingelijst en opgeborgen. Ze vond dit werk wat beneden haar stand, maar ze had geen inkomsten en zij en haar tweede echtgenoot, de dichter Remco Campert, waren even uit elkaar.

Wolf maakte afspraken met bankkantoren die met een delegatie een keuze kwamen maken uit de kunstvoorraad. "Dat waren leuke uren. Wat ze hadden uitgekozen, kwam ik dan zelf ophangen." Grote vestigingen kregen tien tot twintig werken. In de spreekkamers kwam grafiek, maar de filiaaldirecteur mocht een aquarelletje uitkiezen en voor op zijn bureau een kleine plastic. Vooral beeldjes van dieren waren populair. "De bank bezit daardoor een complete dierenruimte, van goede beeldhouwers hoor. Voor de grap heb ik in de vitrines van het bankgebouw aan de Amsterdamse Vijzelstraat eens een lange stoet gemaakt van al die bronzen dieren."

Het depotwerk werd van een parttime- een fulltimebaan. Eigenlijk wilde Wolf zelf de kunststukken doen, maar dat was het werk van haar vriendin Greet Sickinghe, de kunstadviseur van de bank. Door de economische crisis besloot de Amrobank echter in 1981 van de ene op de andere dag het kunstbudget op te hefstaan. Wolf kreeg een brief dat ze niets meer hoefde te kopen en of ze de helft van het salaris voor die maand maar wilde terugkopen. Hij konden ze niet missen want er moest een beheerder blijven van de collectie. Er was altijd wel iets kapot of er moest weer werken uit het depot naar een van de kantoren."

Toen het depot leeg raakte, kreeg ze een klein budget om nieuwe grafiek te kopen. "Daarna trok de economie weer aan en vanaf 1982 was ik de kunstadviseur, al ben ik daar nooit officieel voor aangesteld." Eigenlijk vond ze het krankzinnig dat er voor zoveel geld grafiek was gekocht. "Ik wist wel dat je niet overal dure schilderijen kunt ophangen. Er is veel glas in de kantoren en al dat licht is niet goed voor tekeningen en foto's. Ik heb de bank overtuigd dat we met een deel van het budget een kwaliteitscollectie moesten vormen. Dat was interessanter en er viel meer mee te behalen. Edy de Wilde, des-

Deborah Wolf, met op de achtergrond twee litho's van Marlene Dumas en een schilderij van Jaap Kroneman foto Vincent Mentzel

tijds directeur van het Stedelijk Museum, adviseerde een schilderij van Constant aan te kopen. Dat werd ons eerste grote werk."

Voor de aankleding van de kantoren bleef Wolf etsen, litho's, houtsneden en andere grafiek kopen. "Op een gegeven moment hadden we werk van alle Nederlandse grafici en toch moesten we meer hebben. Dan kocht ik soms vijf of zes uit een oplage van vijftientwintig. Nooit een hele oplage. Dat deed de ABN indermijde tijd wel, maar die bank had toen geen aankoopbeleid."

Wolf had jaarlijks ongeveer een half miljoen gulden te besteden en vergaderde eens per maand met het bestuur van de kunststichting van de bank. "Tot drieduizend gulden mocht ik zelf beslissen. Dat hield me een beetje in toom, maar achteraf was ik liever helemaal niet vrij geweest. Door die limiet heb ik veel rond de drieduizend gulden gekocht, en daardoor dus ook veel minder belangrijk werk. Vaak een tekening in plaats van een schilderij of een klein beeld in plaats van een groot."

Gedurende twintig jaar bouwde ze langzaam aan een collectie met een kern van bijzondere werken. Net als haar voorgangers kocht ze voor al figuratieve kunst. "Meestal zijn het wel herkenbare voorstellingen, maar we hebben geen werken van fijnschilders aangekocht. Het ging me

nooit om iets plezants voor aan de muur. Dan krijg je van die saaië, kabbelende landschapsjes. Iets pornografisch of met te veel bloot zou ik ook nooit kopen. Of iets gewelddadigs. Niet voor me zelf en niet voor de bank."

Ze wist de kunststichting meestal makkelijk te winnen voor aanschaffen boven haar limiet. Marlene Dumas, die nu gezien wordt als een van de belangrijkste kunstenaars in de collectie, zorgde in 1986 voor een probleem. Wolf wilde het schilderij *The Jewish girl* aankopen, een portret van een meisje met hoog opgeschoren haar dat je wild aankijkt. "Heel confronterend. Dick Meys, toen onze voorzitter, zag het en zei: 'Dat kan niet in de bank'. Het kostte tienduizend gulden en het is gelukkig goed terechtgekomen in de collectie van het Centraal Museum in Utrecht. Toch wilde ik beslist iets van Dumas hebben voor de bank. Toen stemde Meys in: 'Koop dan in hemelsnaam iets anders'. *The Girlfriend* was ietsje duurder maar voor die duizend gulden meer heb ik geen toestemming gevraagd."

In 1988 kreeg *The Girlfriend* een plaatsje in het nieuwe hoofdkantoor van de Amro aan de Fop-pingadreef in Amsterdam Zuidost. Wolf hing het in de gang van de Raad van Bestuur. Bij de opening kwamen hun vrouwen kijken en die reageerden geschokt. "Een van hen riep (Wolf zei

een bakke stem op: 'Schat, moet jij elke dag langs die hoer lopen!' Toen heb ik het gehangen op de verdieping waar de lunches werden gegeven. Na één dag heeft iemand met een balpen de mond helemaal doorgekrast. Verschrikkelijk, alsof je kind een ongeluk heeft gekregen."

Het schilderij bleef zo lang weg voor restauratie dat de obers gingen klagen waar hun *girlfriend* bleef. Ook een paar belangrijke klanten hadden het schilderij gezien. "Men wist inmiddels wel Marlene Dumas was en dan gaan men met met andere ogen naar zo'n schilderij kijken. Toen *The Girlfriend* terugkwam hebben de obers goed op haar geleerd."

Later heeft *The Girlfriend* toch bij de Raad van Bestuur gehangen. Rijkman Groenink was in 1988 bestuurslid geworden en hij wilde het per se in zijn kamer. Wolf weigerde, omdat het daar niet goed uitkwam en gaf het een plaats in de gang. "Ik kende Rijkman Groenink sinds hij een klein jongetje was bij de bank. Altijd bezig met wat hij in zijn kamer kon krijgen. Hij wilde eens een schilderij van Kees van Bohemen dat door een van mijn voorgangers was gekocht. Ik weet nog dat ik tegen hem zei dat hij daar niet belangrijk genoeg voor was. 'Wacht maar', antwoordde hij." Uiteindelijk kreeg Groenink *The Girlfriend* voor zichzelf en in 1999 nam hij haar mee naar zijn kamer in het nieuwe hoofdkan-

toor van ABN Amro.

Deborah Wolf kwam Groenink eind november nog tegen bij de uitreiking van de ABN Amro Kunstprijs aan Melissa Gordon. Die jaarlijkse aanmoedigingsprijs van tienduizend euro voor in Nederland werkende buitenlandse kunstenaars is een initiatief van Wolf zelf. Het was in 2003 het afscheidscadeau van de bank aan haar.

Hoe het nu verder gaat met de kunstver-zameling van ABN Amro weet Wolf niet. Eigenlijk vindt ze een bedrijfscollectie niet meer van deze tijd. "We waren op de goede weg met het concentreren van de kunst op 35 belangrijke banklocaties." Het werk uit de andere kantoren is teruggekomen naar het depot, met als dat van de vestigingen die na de fusie van ABN en Amro in 1990 zijn gesloten. "Maar het is te veel om goed te kunnen beheren, tenzij je daar echt een grote afdeling voor hebt." Ze kan zich voorstellen dat Fortis, dat het Nederlandse deel van ABN Amro overnam, weinig affiniteit met de collectie voelt. "Bovendien heeft Fortis zelf al een goede kunstverzameling." Ze vertrouwt erop dat Groenink als nieuwe voorzitter van de kunststichting weet wat hij wil. "Waarom zou hij anders zijn nek uitsteken? Hij is al zo vaak aangevallen de laatste tijd. Ik zou dolgraag weer eens met hem willen praten."